

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В ОКРЕМИХ СФЕРАХ І ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ LEGAL REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS IN SPECIFIC AREAS AND SECTORS OF THE ECONOMY

ЕКОНОМІКА ТА ПРАВО
ECONOMICS AND LAW

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.02.013>

УДК 341:33

Алевтина САНЧЕНКО, канд. юрид. наук, старш. наук. співроб., пров. наук. співроб.
відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, керівник
Центру перспективних досліджень і співробітництва з прав людини в сфері економіки
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України» м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0002-9001-7564

ГЛОБАЛЬНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ПОЛІТИКО- ПРАВОВІ ОСНОВИ ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНОЇ МОДЕЛІ ГОСПОДАРЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Ключові слова: сталий розвиток, соціально-економічні права людини, навколишнє середовище, ESG, екосистема сталого людиноцентричного господарювання, належна обачність, резильєнтність.

У статті висвітлено панораму загальносвітового та європейського політико-правового і науково-практичного контекстів сталого людиноцентричного розвитку й тренди із застосування відповідної моделі господарювання. Аргументовано важливість холістичного підходу до формування нової екосистеми людиноцентричного провадження господарської діяльності згідно з Керівними принципами ООН з питань бізнесу та прав людини. Наведено свідчення керівників великих компаній про користь людиноцентричного господарювання. Представлено думки про важливість забезпечення в Україні належних політико-правових основ для впровадження нової екосистеми господарювання з урахуванням перспективи вступу нашої держави до Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва і розвитку, а також викликів її повоєнного відновлення.

Вступ. Міжнародний пошук альтернативи небезпечному шляху розвитку людства, базованому лише на необмеженому жодними пересторогами економічному зростанні, що здійснюється на глобальному рівні з другої половини ХХ ст., призвів міжнародне співтовариство до розроблення і впровадження концепцій та вагомих політико-правових рамок збалансованого і сталого розвитку, що передбачає відповідальну економічну діяльність в інтересах людей та збереження середовища їхнього життя [1]. Зокрема всесвітньо відома доповідь

Цитування: Санченко А. Глобальні та європейські політико-правові основи людиноцентричної моделі господарювання у контексті сталого розвитку та гарантування прав людини. *Економіка та право*. 2024. № 2. С. 13–26. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.02.013>

«Наше спільне майбутнє» 1987 р., підготовлена згідно з мандатом Генеральної Асамблеї ООН Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку, представила результати вивчення питань про взаємозв'язок між економічною діяльністю, погіршенням стану навколишнього середовища та їх впливом на права людини, а також про орієнтири для глобальних змін у цій сфері. Доповідь є узгодженим розумінням того, що «навколишнє середовище — це те, де ми живемо, а розвиток — це те, що ми всі робимо у намаганні покращити нашу долю в цьому середовищі», що «навколишнє середовище не існує окремо від діяльності людини, від її прагнень і потреб» [2, с. 12]. Також у ній вперше офіційно визначено людиноорієнтований концепт, який 2015 р. покладено в основу Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року (далі Порядок денний ООН), проголошеного Резолюцією 70/1 Генеральної Асамблеї ООН, — збалансований та сталий розвиток забезпечуватиме задоволення потреб нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти їхні потреби, благополуччя людей є головною метою міжнародної та державної політики в сфері соціально-економічного розвитку і охорони довкілля [3].

Як свідчать авторитетні сучасні дослідження, сьогодення характеризується явищами зростання економічної нестабільності, соціальної незахищеності та політичної поляризації, які глибоко руйнують ліберальні цінності, що лежать в основі демократії, бачення глобального миру та стабільності [4, с. ix]. До того ж у ХХІ ст. стрімко з'являються неповністю контрольовані технологічні розробки, як-от штучний інтелект, відбуваються гібридні міжнародні конфлікти та відкриті загарбницькі війни, що призводять до зростання різноманітних небезпек, значних людських, економічних та екологічних втрат і падіння добробуту людей.

З огляду на це упродовж останніх десятиліть на глобальному та регіональному міжнародному рівнях дедалі більше постають та ґрунтовно вивчаються питання про людиноцентричну модель соціально-економічного розвитку, людиноцентричну економіку, про міжнародне та національне політико-правове унормування людиноцентричної моделі господарювання, заснованої на міжнародно-правовому принципі поваги до прав людини та від-

повідних нормах міжнародного права, ідеології Порядку денного ООН, Керівних принципах ООН з питань бізнесу та прав людини 2011 р. (далі Керівні принципи ООН) [5]. Ці принципи є засадничими для екосистеми людиноцентричного господарювання, адже ними встановлено три його інтегральні й взаємодоповнювальні основи. Вони визначають роль і відповідальність держави та бізнес-суб'єктів у цій новій екосистемі, яка поряд з іншими важливими аспектами відповідальної поведінки бізнесу передбачає його належну обачність щодо прав людини у їхній операційній діяльності та у ланцюгах створення вартості, обов'язки забезпечити доступ до засобів захисту і відновлення порушених прав людини. Лаконічно людиноцентричну модель соціально-економічного розвитку визначають як таку, за якої кожна людина є найбільшою цінністю для економіки, і економіка, ґрунтуючись на екологічному та соціально-економічному параметрах сталого розвитку, працює для людей.

Україна як повноправний суб'єкт міжнародних відносин, що бере участь у глобалізаційних та європейських інтеграційних процесах, визначила національні Цілі сталого розвитку відповідно до Порядку денного ООН та працює задля їх досягнення, отже має опановувати та раціонально використовувати всі найсучасніші напрацювання у галузях права, економіки та управління в інтересах свого економічного зростання на засадах людиноцентризму, забезпечення реалізації гарантій прав людини, мирного добробуту її народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключові питання у межах проблематики, які стосуються взаємозалежності трьох головних аспектів сталого розвитку — екологічного, економічного та соціального, пов'язаних із парадигмою поваги до прав людини в сфері господарювання, юридизацією принципу поваги до прав людини, зміст якого полягає у гарантуванні державами повного обсягу прав і свобод людини, реалізації їх без дискримінації, дотримання прав людини за будь-яких умов та відповідальності за їх порушення, а також з концепцією людиноцентричної економіки та її кореляції з рівнем життя націй і кореляції економічної ефективності та соціальної справедливості, баченням важливості соціалізації економіки як механізму розвитку суспільства та холістичного підходу до людиноцентричної

моделі ведення бізнесу, розумінням сталого розвитку підприємства та соціально відповідального бізнесу, вирішенням проблем глобального і регіонального міжнародного та національного правового регулювання комплексу суспільних відносин у цих взаємопов'язаних сферах, досліджено у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених та експертів у галузі права, економіки й державного управління, як: О. Бакуліна, Л. Бобко, М. Бублик, О. Бунчук, Б. Буркинський, К. Буряковська, В. Геєць, Т. Гудіма, Б. Деревянко, Р. Джабраїлов, Г. Дмитренко, О. Жилінська, В. Загорський, О. Зайчук, С. Князев, О. Кузьмін, Е. Лібанова, А. Мазяр, В. Малолітнева, В. Мурза, О. Новікова, І. Пасінович, С. Пірожков, О. Попадинець, Т. Ріктор, Н. Рябець, Т. Сахарук, Н. Станасюк, Я. Столярчук, О. Уварова, В. Устименко, В. Хаустова, Н. Чала, А. Шахно, Е. Барб'є, Д. Бойд, К. Гігінс, К. Гро, С. Деві, Т. Діллік, Г. Заніні та М. Заніні, А. Зорзі, Б. Зойнер, Дж. Елкінгтон, Е. Карска, Дж. Кноттс, М. Лейзер, Д. Ленці, Р. Маккоркодейл, К. Мартін Плаза, Х. Мінски, Р. Нідумолу, К. Прахалад, Дж. Рагті, А. Рамасастрі, В. Рамасвами, Д. Сакс, Р. Саманс, А. Сен, М. Столлер, Д. Тейлор, М. Фашійоне, К. Хокерт, М. Шафк, Р. Штойрер, М. Юнус та багатьох інших.

Водночас, на наш погляд, недостатньо дослідженими на теренах України залишаються поточні та перспективні міжнародні політико-правові новели та наукові праці, спрямовані на розв'язання питань з унормування і впровадження людиноцентричної моделі господарювання на основі набутого зарубіжного досвіду та гарантування соціально-економічних прав людини за цих умов, а також проблематика їх впровадження у вітчизняну політику і законодавство.

Метою статті є дослідження сучасних науково-практичних поглядів та розробок стосовно людиноцентричної моделі господарювання і стану розвитку міжнародного — глобального та європейського — політико-правового поля, що визначає принципи, напрями й шляхи врегулювання відносин між державою, бізнес-середовищем і суспільством у контексті її впровадження.

Результати дослідження. Під час вивчення сучасних поглядів у межах окресленої проблематики варто наголосити, що усвідомлення важливості та суспільно значущої доцільності

зміни парадигми господарювання — шляхом відходу від вузької націленості бізнесу на максимізацію його особистого прибутку — прогресивні зарубіжні дослідники транслиували вже у першій половині ХХ ст. у період між Першою та Другою світовими війнами на тлі Світової економічної кризи 1920—1930-х років. Так, англійський економіст і засновник кейнсіанського напрямку в економічній науці Дж. М. Кейнс у праці «Національна самодостатність» (1933) висловив такі думки: «Декадентський міжнародний, але індивідуалістичний капіталізм, у руках якого ми опинилися після війни, не має успіху. Він є нерозумним, некрасивим, несправедливим, недоброчесним і не приносить благ. Стисло кажучи, нам це не подобається (...)» [6, с. III]; «Утім, як тільки ми дозволимо собі не підкорятися лише бухгалтерській перевірці прибутку, ми почнемо змінювати нашу цивілізацію. І ми повинні робити це дуже обачно, обережно і самосвідомо» [6, с. IV].

Висновки за результатами Другої світової війни, що спричинила глибокі руйнування у всіх сферах життєдіяльності багатьох країн світу, за волею народів викристалізували сучасні цивілізаційні ідеали — цінності й принципи демократії, верховенства права та прав людини, і основоположних свобод для всіх як засадничих основ мирного політичного, соціального, економічного та культурного розвитку людства. Вони набули міжнародно-правового закріплення у статутах Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи, установчих договорах ЄС, Міжнародному біллі про права людини, численних багатосторонніх конвенціях, двосторонніх міждержавних договорах і угодах, що встановлюють міжнародні політико-правові обов'язки та зобов'язання держав-членів і учасниць. Зокрема, міжнародне співтовариство поставило за мету збереження та втілення у життя цих ідеалів як спільного надбання, а також сприяння економічному та соціальному прогресу держав через їхнє тісне єднання і міжнародне співробітництво [7].

На ґрунті цих основних принципів та у ході становлення і трансформацій повоєнних економічних відносин формувались тенденції генерування думок стосовно концепції збалансованого, сталого розвитку, що базується на розумній взаємозалежності соціально-економічного розвитку, стану довкілля і права людини на добробут у екологічно безпечному

середовищі. 1972 року питання про збалансований розвиток людства було вперше інкорпоровано до міжнародного порядку денного у ході Стокгольмської конференції ООН з проблем середовища життя людини (*Human Environment*). Декларація, яку ухвалено за її підсумками, серед іншого, підкреслює зв'язок між індустріалізацією і технологічним розвитком у промислово розвинених країнах та проблемами навколишнього середовища, а також і найвищу цінність людини та її роль у соціальному прогресі, створенні суспільного багатства, розвитку науки й технології та у постійній зміні середовища існування завдяки наполегливій праці. У 26 статтях-принципах цієї Декларації вперше запропоновано орієнтири для національних політик і законодавства у певних сферах, а також для норм міжнародного права щодо відповідальності за забруднення та іншу шкоду навколишньому середовищу й компенсації жертвам таких порушень, спричинених економічною діяльністю в межах юрисдикції або контролю держав, наголошено на актуалізації відповідальної поведінки осіб, підприємств і громад щодо захисту та покращення довкілля [8, с. 3—5].

Подальші міжнародні політико-правові рішення у цій сфері послідовно закріплено у низці документів, основні з яких: Директива Ради ЄС 85/337/ЕЕС «Оцінка впливу деяких державних і приватних проектів господарської діяльності на довкілля» 1985 р. [9], конвенції Ріо 1992 та 1994 рр. [10], Декларація тисячоліття ООН 2000 р. [11], Глобальний договір ООН 2000 р. [12], Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» 2002 р. [13], Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку 2002 р. [14], Рекомендації фінансової індустрії щодо кращої інтеграції екологічних, соціальних питань і питань управління (*ESG*) в аналіз, управління активами та брокерські операції з цінними паперами 2004 р. [15], Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини 2011 р., Керівні настанови Організації економічного співробітництва та розвитку для багатонаціональних підприємств: Рекомендації для відповідального ведення бізнесу у глобальному контексті 2011 р. (оновлено 2023 р.) [16], Декларація Ріо+20 «Майбутнє, якого ми прагнемо» 2012 р. [17], Порядок денний ООН 2015 р. тощо.

Як відомо, Порядок денний ООН глобально визначальною політико-правовою рамкою

сучасності окреслює, що сталий розвиток сучасного світу базується на реалізації загальної та неподільної сукупності економічних, соціальних і екологічних вимірів розвитку, що ґрунтуються на правах людини. Відповідно до п. 67 цього Порядку денного, серед його пріоритетів є розвиток динамічного і високофункціонального бізнесового сектору, який під час своєї діяльності дотримується прав людини, закріплених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, трудових прав і стандартів у галузі охорони навколишнього середовища й здоров'я відповідно до норм Міжнародної організації праці та інших міжнародних договорів, Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини. Підкреслено, що головною рушійною силою продуктивності, всеосяжного економічного зростання та створення робочих місць є приватна підприємницька, інвестиційна та інноваційна діяльність, і всіх підприємців закликає залучити їхній творчий та інноваційний потенціал для виконання завдань у царині сталого розвитку.

Наведені вище та інші положення Порядку денного ООН і Цілі сталого розвитку (далі ЦСР) зумовили розроблення людиноцентричної моделі господарювання (*The Human-Centered Business Model*), презентація бачення якої відбулась на полях Глобального форуму Світового банку з права, справедливості та розвитку 2015 р. [18]. Ця діяльність умотивована також і Глобальним договором ООН як добровільної ініціативи понад двохсот провідних багатонаціональних компаній світу, спрямованої на просування та укорінення в бізнес-середовищі ідеології відповідального господарювання. Відповідальне сприйняття ЦСР суб'єктами господарювання призвело до вироблення і застосування ними, незалежно від їхніх розмірів, форм і галузей діяльності, нових стратегій функціонування та зміцнення співпраці задля допомоги суспільствам у досягненні цих Цілей. Мережа Глобального договору ООН, Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку та Глобальна ініціатива зі звітності пропонують різноманітні практичні поради в цьому контексті. Їхнє узагальнення, зокрема, представлено у Посібнику для досягнення ЦСР у сфері бізнесу «Компас ЦСР» [19]. Через міжнародну ініціативу з визнання та просування інклюзивного бізнесу «Заклик бізнесу до дії» [20], через онлайнову

платформу «Акселератор ЦСР» [21] Програма розвитку ООН стимулює та підтримує відповідні новаторські проекти суб'єктів господарювання і неурядових організацій. Додатково ООН створено Платформу знань про сталий розвиток. На її базі регулярно проводяться політичні форуми високого рівня, працюють тематичні робочі групи за участю представників держав, бізнес-кл, науковців і громадськості; у травні 2024 р. відбувся 9-й Багатосторонній форум «Наука, технології та інновації для зміцнення Порядку денного на період до 2030 року та викорінення бідності під час численних криз: ефективне надання стійких та інноваційних рішень» тощо.

2016 року в Давосі засновано Комісію з питань бізнесу та сталого розвитку, яка об'єднала лідерів бізнесу, фінансової сфери, громадянського суспільства, профспілок і міжнародних організацій з метою визначення шляхів сприяння процесу досягнення ЦСР з боку бізнесу та формування чітких уявлень про економічну користь, яку бізнес може отримати у зв'язку з досягненням цих Цілей. Уже 2017 р. Комісія підготувала Звіт «Кращий бізнес, кращий світ», де однозначно підкреслено критичну важливість роботи бізнесу з метою досягнення всіх ЦСР для набуття ним всіх відповідних бізнес-вигод, створення потужного бізнесу, а також формування морального аргументу для бізнес-лідерів, необхідного для підтримання прогресу у досягненні всіх ЦСР [22, с. 34, 51]. У контексті розгляду питання про сталу людиноцентричну модель господарювання зауважимо, що у Звіті акцентовано увагу актуальності трансформування способу роботи бізнесу для кращого бізнесу та кращого світу (підрозділ 3.3). Тому сфокусовано увагу на ролі лідерів бізнесу і зазначається, що вони можуть діяти на чотирьох рівнях аби стимулювати таке трансформування:

- як самостійні особи з метою досягнення прихильного сприйняття ЦСР як стратегії зростання з боку колег і бізнес-спільноти;
- через свої компанії, інтегруючи ЦСР до їх стратегій та операційної діяльності;
- через співпрацю з аналогічними бізнес-суб'єктами у певному секторі чи економічній системі з метою приведення сектору до практики сталої конкуренції;
- через співпрацю з урядом і регуляторними органами для формування державної політики, спрямованої на досягнення ЦСР [22, с. 51].

Загалом навіть побіжний огляд панорами згаданих міжнародних документів і дій для пошуку найдоречніших рішень у цій сфері свідчить, що цю роботу спрямовано на трансформування бізнесу, який перетворює наш світ на засадах сталого розвитку. Водночас для реально відчутного і глобального успіху, на переконання експертів, важливо, щоб численні ініціативи та зусилля були спрямовані на винайдення і застосування узгодженого комплексу рішень у сфері корпоративного управління, фінансової політики, фінансових механізмів, закупівельної політики та інших базових потреб бізнесу. Таким рішенням має бути притаманна достатня гнучкість, яка б дала змогу адаптувати їх до конкретних обставин як у розвинених країнах, так і у країнах, що розвиваються.

М. Юнус — лауреат Нобелівської премії миру 2006 р. за зусилля щодо створення економічного та соціального розвитку «знизу», автор і співавтор відомих праць «Створюючи світ без злиднів. Соціальний бізнес та майбутнє капіталізму» (1998), «Побудова моделей соціального бізнесу: уроки з досвіду *Grameen*» і «Розбудовуючи соціальний бізнес: новий тип капіталізму, який задовольняє найнагальніші потреби людства» (обидві 2010 р.) [23—25] тощо, висловлював занепокоєння стосовно відсутності належної правової бази, що б пропонувала конкретні інструменти для підприємців, які бажають вести бізнес з метою покращення життя суспільства.

Нині ж можна констатувати, що загальний тренд у напрямі розвитку та новелізації правового поля, необхідного для сталого господарювання, є досить впевненим. Далеко неповний перелік міжнародних документів глобального та європейського рівнів, спрямованих на врегулювання соціально та екологічно відповідального способу господарювання, містить Стандарти діяльності щодо забезпечення екологічної та соціальної стійкості Міжнародної фінансової корпорації (2012), Директиву ЄС 2014/95/ЄС щодо нефінансової звітності (2014), Рекомендацію СМ/Rec(2016)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам з питань прав людини та бізнесу (2016), Глобальну ініціативу звітності (*GRI*) і Стандарти Світового банку щодо звітності про сталий розвиток (2016), Стандарти Світового банку з питань довкілля та соціальних питань (2017), Регламент (ЄС) 2017/821 Європейського Парламен-

ту і Ради, що встановлює зобов'язання належної обачності у ланцюгах постачання для імпортерів до Євросоюзу олова, танталу та вольфраму, їх руд і золота, що походять із постраждалих від конфлікту регіонів та регіонів високого ризику (2017), Настанову ОЕСР стосовно процедур належної перевірки у практиці відповідального ведення бізнесу (2018), Європейську зелену угоду (2019), Регламент (ЄС) 2019/2088 Європейського Парламенту та Ради щодо розкриття інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, у секторі фінансових послуг (2019), Принципи Екватора фінансових установ як спільну основу для визначення, оцінки управління екологічними та соціальними ризиками в проектах (2020), Керівництва Міжнародної фінансової корпорації: Стандарти діяльності щодо забезпечення екологічної та соціальної стійкості (2012, оновлені 2021 р.), Резолюцію 76/300 Генеральної Асамблеї ООН про право людини на чисте, здорове та стає навколишнє середовище (2022), Директиву 2022/2464 про корпоративну звітність зі сталого розвитку (2022) та Європейські стандарти щодо звітності про сталий розвиток (2023), Директиву Європейського парламенту та Ради щодо належної обачності для корпоративної сталості (2024) [26—40] тощо. Окремо зауважимо, що значний обсяг норм щодо екологічної складової відповідального господарювання об'єднано в комплекс Європейської зеленої угоди. Таймлайн заходів і рішень у її межах протягом 2019—2024 рр. містить понад 80 пунктів, серед яких новоухвалені стратегії, плани дій, пакети заходів, регламенти, директиви та інші законодавчі акти, правила і стандарти, політичні угоди та ініціативи тощо.

Водночас свідоме суспільство, зокрема українське, що охоплює ділове й наукове середовище, потребує чіткого бачення і розуміння загального змісту людиноцентричної моделі економіки і господарювання, холистичного, комплексного підходу до її формування в державі, регіоні та світі, а також до створення відповідного правового поля. Таке бачення упродовж поточних десятиліть цілеспрямовано розробляють і просувають ООН, МОП, ОЕСР, Світовий банк, глобальне бізнес-середовище та інші міжнародні актори разом із науковцями і зацікавленими сторонами.

Зазначимо, що розробники людиноцентричної моделі господарювання, діяльність яких

останніми роками триває під егідою ОЕСР, визначають її як інноваційну сталу бізнес-екосистему, де корпоративні стратегії, державна політика та регулювання спрямовані на стимулювання компаній прагнути сталого розвитку, вести стабільнішу ділову практику [41]. Така практика має поєднувати отримання прибутку із соціальною та екологічною сталістю, етикою і чесністю у ділових відносинах, надаючи цим цілям однакової важливості, та охоплює забезпечення гідної праці, повагу до інтегративного розвитку територіальних і місцевих громад, сталий вплив на довкілля, увагу до питань збереження та створення благополучних умов життя майбутніх поколінь тощо.

Холистичний підхід до формування нової екосистеми сталого людиноцентричного господарювання, який просуває Центр розвитку ОЕСР, побудовано на шести рівноважних основах:

1) керівні принципи, які окреслюють для суб'єктів господарювання нову мету їхньої діяльності;

2) оновлені законодавча база та регулятивні рішення у сфері корпоративного управління, які відповідають цим принципам;

3) узгодження бізнес-цілей і ділової практики з екологічними, соціальними та управлінськими вимогами (*ESG*);

4) передові практики державних і приватних закупівель, що передбачають, зокрема, заохочення екологічних, соціальних і сталих закупівель;

5) ефективні податкові системи, які заохочують позитивні соціальний і екологічний впливи бізнесу та водночас стримують вчинення негативних впливів або зумовлюють зростання податкового тягаря у таких випадках;

6) зміна бізнес-парадигми із фокусування на задоволення інтересів акціонерів на акцентування користі зацікавлених сторін (включно із споживачами), застосування нової технології відносин між бізнесом і цими сторонами.

На думку розробників, така людиноцентрична модель є ринковою відповіддю на амбітні завдання сталого розвитку, бо вона сприяє прогресу одночасно у трьох координатах — людина, планета, прибуток, і здатна забезпечити створення спільних для всіх цінностей. Адже за умов її імплементації суб'єкти господарювання добровільно прийматимуть і впроваджуватимуть певні узгоджені принципи та цінності

у свої статuti / політики як цілі діяльності, встановлюватимуть показники ефективності для оцінювання і вимірювання рівня досягнення цих цілей. Ця модель господарювання спонукатиме гравців ринку фінансових послуг підтримувати відповідальні фінансові рішення та вимагатиме від політиків належним чином виконувати їхню роль у правозастосовній і законодавчій сферах, у регулюванні систем оподаткування і державних закупівель. До того ж важливу роль у справі успіху цієї моделі господарювання відіграватимуть відповідальні споживачі, які своїм щоденним вибором товарів і послуг підтримуватимуть сталу та інклюзивну бізнес-практику.

Запропонована модель господарювання, як зазначено вище, базується на потужному фундаменті загально визнаних міжнародних політичних документів і правових актів на глобальному та регіональному рівнях, доповнює міжнародні інструменти та ініціативи приватного сектору. Серед останніх такі, що стосуються відповідальної ділової поведінки, доброчесності та боротьби з хабарництвом і корупцією, чесної конкуренції, кращого корпоративного управління, зайнятості та якості робочих місць, гендерної рівності та безпечних для здоров'я умов праці, навколишнього середовища, відповідальних і «зелених» фінансів, підприємництва та соціальних підприємств. Це лише підтверджує потенціал, життєздатність і затребуваність такої моделі. Тому Центр розвитку ОЕСР просуває впровадження людиноцентричної моделі господарювання, зокрема шляхом її пілотування на національному і субнаціональному рівнях.

Про рух у цьому напрямі та подальший розвиток зазначеної моделі свідчать численні публікації та матеріали в журналах, соціальних мережах і на офіційних вебсайтах, оприлюднених дослідниками та що важливіше — різними суб'єктами приватного сектору. Як приклад, зазначимо публікації 2023 р. у журналі *Forbes*. Статті «Сім способів стати людиноцентричним бізнесом» від члена Ради *Forbes*, Президента і власника компанії *Crosscutter Enterprises* Дж. Кноттса [42] та «Створюючи людиноцентричний бізнес-підхід» від члена Ради *Forbes* та Голови і Генерального директора багатонаціональної компанії *Voyager Space Holdings* Д. Тейлора [43] відображають їхні думки та досвід застосування людиноцентричного підходу

в сфері корпоративного управління. Принагідно зауважимо, що *Voyager Space Holdings* метою своєї бізнес діяльності вважає «покращення майбутнього людства шляхом прискорення розвитку сталої космічної економіки» [44]. Соціальна мережа *LinkedIn* привертає увагу до свіжих і передових практичних розробок і послуг із трансформації бізнесу на людиноцентричний, які, наприклад, пропонує австралійська компанія *Insync Workplace Solutions*, що працює у напрямках розширення можливостей для цілеспрямованого лідерства, адвокатування і поширення знань про людиноцентричний підхід у господарюванні та створення високоефективного, інклюзивного, фізично і психологічно безпечного робочого середовища, де процвітають люди та бізнес [45]. Серед науково-практичних досліджень викликають предметну зацікавленість публікація італійських науковців Д. Ленці та А. Зорзі «Людиноцентрична бізнес-модель і гібридні форми бізнесу: початок і дорожня карта» (2020) [46], книга «Людиноцентрична економіка: рівень життя націй» (2023) директора департаменту досліджень МОП Р. Саманса [4] тощо. В останній розглянуто питання про людиноцентричну національну та міжнародну економічні політики, які потребують інституалізації інклюзивності, сталості та резильєнтності у системах внутрішнього і міжнародного управління економікою, а також проблему сприйняття рівня життя як лише залишкового аспекту в сучасних економіках і необхідність інтерналізувати суспільного договору в макроекономічну теорію і політику. У висновках Р. Саманс висловлюється на користь застосування у XXI ст., під час оновлення ліберальної традиції та багатосторонньої системи, ідей Дж. М. Кейнса щодо «Середнього шляху» між ринковою економікою *laissez-faire* і плановим соціалізмом. Праця доводить необхідність підвищити ефективність економік держав у контексті соціальної інтеграції, екологічної сталості й людської та системної резильєнтності, а також здійснити структурну реформу і ребалансування макроекономіки у цьому столітті, коли людство стикається з перспективою подальшого зростання нерівності й руйнувань унаслідок застосування штучного інтелекту і «машинного навчання», зміни клімату та інших потрясінь. Р. Саманс підкреслює, що прогрес у житті людей, а не зростання ВВП, зале-

жить від міцності як ринків обміну, так і інституцій у сферах праці, соціального захисту, фінансового та корпоративного управління, конкуренції та ренти, інфраструктури і предметів першої необхідності, охорони довкілля, боротьби з корупцією, освіти та кваліфікації. Цікавим є і свіжий аналітичний звіт американських фахівців «Людиноцентричність прискорює успішну трансформацію бізнесу» (2023) [47]. На підставі узагальнення емпіричних даних у ньому аргументовано, що людиноцентричні компанії мають у 10 разів більше шансів досягти темпів зростання прибутку на 20 % або й більше; у них на 25 % збільшився показник співпраці між співробітниками, на 23 % зросла акціонерна вартість, на 48 % відбулося покращення у часі виходу на ринок, ймовірність освоєння креативних інновацій підвищилася на 28 %. До того ж варто зазначити, що закордонні заклади освіти викладають навчальні курси щодо людиноцентричного підходу в бізнесі, що забезпечує професійно підготовлену трансформацію господарської діяльності на людиноцентричну у її різних галузях відповідно до потреб і пріоритетів сталого людиноорієнтованого розвитку.

Висновки і перспективи подальших розвідок.

Прогрес у імплементації Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року обумовлений зокрема багатьма вагомими результатами дослідницької, нормотвірної та практичної діяльності на глобальному та європейському рівнях щодо пошуку й упровадження людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку, людиноцентричної економіки та екосистеми людиноцентричного господарювання.

Політико-правові напрацювання ЄС і ОЕСР щодо сталого господарювання, що враховують Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини, охоплюють питання «зеленого» та соціально відповідального і прозорого ведення бізнесу, що включають використання підходу *ESG*, належну обачність для корпоративної сталості, звітність компаній про сталий розвиток та її стандарти, фінансову і нефінансову звітність, належну обачність бізнесу включно з ланцюгами постачання тощо. Світовий банк та ОЕСР є піонерами у підтримці науково-теоретичних і практичних розробок і просування людиноцентричної моделі господарювання. Ці розробки пілотуються на глобальному, регіональному та національному рів-

нях за участю держав, бізнес-середовища та неурядових організацій. Висновки, отримані на основі вивчення результатів такої роботи, свідчать, що людиноцентричність прискорює успішну трансформацію бізнесу та, окрім соціально та екологічно значущого ефекту, приносить репутаційний і економічний прибуток.

З огляду на викладене, вважаємо за необхідне привернути увагу українських учених й дослідників, фахівців практиків і політиків, представників ділових кіл та інститутів громадянського суспільства до нагальності вивчення проблематики холистичного підходу до формування в Україні людиноцентричної моделі господарювання. З огляду на конституційні засади щодо ладу української держави як демократичної, соціальної та правової, і такої, що забезпечує соціальну спрямованість економіки [48], а також її міжнародний статус та її участь у глобальних процесах і регіональних інтеграційних рухах, на наше переконання, є підстави вважати людиноцентричну модель господарювання одним із концептуальних і змістовних параметрів її сталого повоєнного відновлення.

Україна на тлі численних зовнішніх і внутрішніх потрясінь та викликів протягом останніх десятиліть, зокрема й спричинених російсько-українською війною та зумовлених наслідками спрямуванням до вступу до ЄС, ОЕСР і НАТО, тепер стоїть перед необхідністю переходу до людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку та господарювання, що ґрунтується на розроблених і впроваджуваних на міжнародному рівні концептуальних ідей, стандартів і правових норм. Максимально повна передвступна гармонізація українського законодавства з *acquis* ЄС а також низка інших чинників, пов'язаних зі збереженням наявного людського капіталу та поверненням з-закордону тимчасових мігрантів із України, залученням інвестицій тощо, зумовлює актуальність перегляду вітчизняної політики та законодавства з урахуванням відповідних міжнародно-правових засад і успішної практики зарубіжного правового регулювання нової моделі господарювання.

Ухвалені у 2019—2023 рр. політико-правові документи стратегічного значення, як-то: Національна економічна стратегія на період до 2030 року, Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально

відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, Національна стратегія у сфері прав людини, Державна стратегія регіонального розвитку до 2027 року, Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, Стратегія реформування державного управління України до 2025 року, Стратегія розвитку фінансового сектору України, Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Системи управління державними фінансами до 2025 року тощо — спрямовані на впровадження положень Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [49]. Метою цих Цілей є забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Утім, вони вже потребують перегляду, оскільки не повною мірою враховують особливості поточних суспільних відносин у нашій державі в умовах повномасштабної воєнної російської агресії та, зокрема, вимоги і стандарти діяльності наших зарубіжних партнерів-інвесторів, вимоги щодо увідповіднення вітчизняних політик і законодавства у межах переговорного процесу про вступ до ЄС, розпочати який планується вже у червні 2024 р. [50].

Загострений запит українського суспільства на соціальну справедливість та чітка консти-

туційно визначена євроінтеграційна спрямованість розвитку нашої держави виключають можливість подальшої стагнації у транзитивному стані. Вони зумовлюють прискорення перерформатування функцій держави на сервісні, перегляд невідповідних викликам, зобов'язанням і потребам політик та законодавства, які у сукупності повинні гарантувати реальну реалізацію прав людини у контексті сталого розвитку. Людиноцентрична модель господарювання є одним із інструментів українського відновлення, оскільки вона є стабільною бізнес-моделлю, спроможною сприяти сталому та всеосяжному процвітанню для всіх.

Предметом подальших досліджень у межах проблематики може стати вивчення прикладів національного правового регулювання та корпоративних політик провідних компаній щодо людиноцентричного господарювання і досвіду їх реалізації в зарубіжних країнах, зокрема країнах — членах ЄС і ОЕСР, стимулювання українського бізнесу до соціально відповідальної діяльності, а також питання відповідності поточної державної політики України в сфері економіки та прав людини нині розробленим на міжнародному рівні параметрам людиноцентричної моделі господарювання, гармонізації національного законодавства із *acquis* ЄС, що унормовує різні аспекти функціонування бізнесу на засадах сталого розвитку з урахуванням Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини, тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія. Етапи виникнення та становлення концепції збалансованого розвитку. Базові документи. Цілі сталого розвитку та їх адаптація для України. URL: <https://dev.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/istoriya/>; <https://dev.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/bazovi-dokumenti/> (дата звернення: 10.05.2024).
2. UN Secretary-General; World Commission on Environment and Development Report «Our Common Future» [Brundtland report] A/42/427, [New York]: UN, 4 Aug. 1987. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/139811?ln=ru&v=pdf> (дата звернення: 10.05.2024).
3. Перетворення нашого світу: Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція 70/1 Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. (A/RES/70/1). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> (дата звернення: 10.05.2024).
4. Samans R. Human-Centred Economics: The Living Standards of Nations. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2024. 356 p. URL: <https://www.ilo.org/publications/human-centred-economics-living-standards-nations> (дата звернення: 10.05.2024).
5. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини: Імплементація Рамкової програми ООН «Захист, повага та засоби захисту прав», схвалені Резолюцією 17/4 Ради ООН з прав людини від 16 червня 2011 р. URL: http://www.iepd.kiev.ua/?page_id=8524 (дата звернення: 10.05.2024).
6. John Maynard Keynes. National Self-Sufficiency (1933), pp. III, IV. URL: <https://www.panarchy.org/keynes/national.1933.html> (дата звернення: 10.05.2024).

7. Статут Ради Європи, Лондон, 5 травня 1949 року (стаття 1а). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення: 11.05.2024); Статут Організації Об'єднаних Націй, Сан-Франциско, 26 червня 1945 року (п. 3. статті 1). URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 11.05.2024).
8. Report of the United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm. Declaration on the Human Environment. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/nl7/300/05/pdf/nl730005.pdf?token=xiIybr7VpVmmAxVxTa&fe=true> (дата звернення: 11.05.2024).
9. Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, OJ L 175, 5.7.1985, pp. 40-48. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31985L0337> (дата звернення: 11.05.2024).
10. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, Нью-Йорк, 9 травня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text; Конвенція про охорону біологічного різноманіття, Ріо-де-Жанейро, 5 червня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text (дата звернення: 11.05.2024); Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці, Париж, 17 червня 1994 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/162945_162945 (дата звернення: 11.05.2024).
11. United Nations Millennium Declaration A/RES/55/2, New York: UN, 6 Sept. 2000. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/421672?ln=ru&v=pdf> (дата звернення: 12.05.2024).
12. Глобальний договір ООН, 2000 р. URL: <https://unglobalcompact.org/about> (дата звернення: 12.05.2024).
13. Порядок денний на XXI століття, прийнято Конференцією ООН з навколишнього середовища та розвитку, Ріо-де-Жанейро, 3—14 червня 1992 р. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21> (дата звернення: 12.05.2024).
14. Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку від 04.09.2002 р. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/decl_wssd.shtml (дата звернення: 12.05.2024).
15. Who Cares Wins: Connecting Financial Markets to a Changing World. Recommendations by the financial industry to better integrate environmental, social and governance issues in analysis, asset management and securities brokerage, UN Global Compact and Swiss Federal Department of Foreign Affairs. 2004. 41 p. URL: https://www.unepfi.org/fileadmin/events/2004/stocks/who_cares_wins_global_compact_2004.pdf (дата звернення: 12.05.2024).
16. Керівні настанови ОЕСР для багатонаціональних підприємств: Рекомендації для відповідального ведення бізнесу у глобальному контексті, 2011 р. (оновлено, 2023 р.). URL: <https://mneguidelines.oecd.org/mneguidelines/> (дата звернення: 12.05.2024).
17. Декларація «Майбутнє, якого ми прагнемо», Ріо-де-Жанейро, 22 червня 2012 р. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/CONF.216/L.1> (дата звернення: 12.05.2024).
18. The Human-Centred Business Model (HCBM): A Holistic Approach to a New Model for Doing Business. An initiative within the framework of the Global Forum on Law, Justice and Development. November 2018. URL: <https://www.unidroit.org/english/news/2018/181112-hcbm-workshop-guiding-principles-rome/concept-note-e.pdf> (дата звернення: 12.05.2024).
19. Компас ЦСР: Посібник для досягнення Цілей сталого розвитку в сфері бізнесу. Глобальна ініціатива зі звітності, Глобальний договір ООН, Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку. URL: https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf (дата звернення: 12.05.2024).
20. UNDP Business Call to Action (BCtA). URL: <https://www.businesscalltoaction.org/> (дата звернення: 12.05.2024).
21. Business and the SDGs. UNDP SDG Accelerator. URL: <https://www.undp.org/sdg-accelerator/business-and-sdgs> (дата звернення: 14.05.2024).
22. Better Business, Better World. The Report of the Business & Sustainable Development Commission, January 2017. URL: https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/news_events%2F9.3%2Fbetter-business-better-world.pdf (дата звернення: 14.05.2024).
23. Yunus M. Creating A World Without Poverty. Social Business and the Future of Capitalism. Public Affairs, New York, 2007. 261 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/389128680/Muhammad-Yunus-Creating-A-World-Without-Poverty-pdf> (дата звернення: 14.05.2024).
24. Yunus M., Moingeon B, Lehmann-Ortega L. Building Social Business Models: Lessons from the Grameen Experience. Long Range Planning, vol. 43, 2010. P. 308-325. URL: https://www.researchgate.net/publication/262002643_Building_Social_Business_Models_Lessons_from_the_Grameen_Experience (дата звернення: 14.05.2024).
25. Yunus M., Weber K. Building Social Business: The New Kind of Capitalism that Serves Humanity's Most Pressing Needs. Public Affairs, New York, 2010. 256 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Building_Social_Business.html?id=W0EDHD28NB8C&redir_esc=y (дата звернення: 14.05.2024).
26. IFC Performance Standards on Environmental and Social Sustainability, 2012. URL: <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2012/ifc-performance-standards> (дата звернення: 14.05.2024).
27. Non-Financial Reporting Directive (NFRD) Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095> (дата звернення: 14.05.2024).

28. Рекомендація CM/Rec(2016)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам з питань прав людини та бізнесу, прийнята 02.03.2016 р. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c1ad4 (дата звернення: 14.05.2024).
29. World Bank Global Reporting Initiative (GRI), 2016. URL: <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents-reports/documentdetail/891531474280784830/global-reporting-initiative-gri-index-2016> (дата звернення: 15.05.2024).
30. The World Bank Environmental and Social Framework. 2017 International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/837721522762050108-0290022018/original/ESFFramework.pdf#page=29&zoom=80> (дата звернення: 15.05.2024).
31. Regulation (EU) 2017/821 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 laying down supply chain due diligence obligations for Union importers of tin, tantalum and tungsten, their ores, and gold originating from conflict-affected and high-risk areas. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R0821&qid=1687604133917> (дата звернення: 15.05.2024).
32. Настанова ОЕСР стосовно процедур належної перевірки у практиці відповідального ведення бізнесу, 2018 р. URL: <https://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-RBCUkrainian.pdf> (дата звернення: 15.05.2024).
33. The European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 15.05.2024).
34. Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability related disclosures in the financial services sector. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj> (дата звернення: 15.05.2024).
35. The Equator Principles, July 2020. URL: https://equator-principles.com/app/uploads/The-Equator-Principles_EP4_July2020.pdf (дата звернення: 15.05.2024).
36. Керівництва Міжнародної фінансової корпорації: Стандарти діяльності щодо забезпечення екологічної та соціальної стійкості (2012 р., оновлені в 2021 р). URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2010/2012-ifc-performance-standards-guidance-note-ru.pdf> (дата звернення: 16.05.2024).
37. The human right to a clean, healthy and sustainable environment: UN General Assembly Resolution of 28 July 2022. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3983329?ln=ru> (дата звернення: 16.05.2024).
38. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464> (дата звернення: 16.05.2024).
39. Overview of the EU Sustainability Reporting Standards. URL: https://en.frankbold.org/sites/default/files/publikace/overview_eu_sustainability_reporting_standards_0.pdf (дата звернення: 16.05.2024).
40. European Parliament legislative resolution of 24 April 2024 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM(2022)0071 — C9-0050/2022 — 2022/0051(COD)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0329_EN.html#title2 (дата звернення: 16.05.2024).
41. The Human-Centred Business Model: An Innovative Ecosystem for Sustainable Development, 21 October 2019. OECD, Development Matters. URL: <https://oecd-development-matters.org/2019/10/21/the-human-centred-business-model-an-innovative-ecosystem-for-sustainable-development/> (дата звернення: 17.05.2024).
42. Knotts J. Seven Ways To Become A Human-Centered Business. Forbes, June 12, 2023. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbescoachescouncil/2023/06/12/seven-ways-to-become-a-human-centered-business/?sh=2f6106295e74> (дата звернення: 17.05.2024).
43. Taylor D. Creating A Human-Centric Business Approach. Forbes, September 20, 2023. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2023/09/20/creating-a-human-centric-business-approach/?sh=3bdece80478d> (дата звернення: 17.05.2024).
44. Building our Future in Space. Voyager Space Holdings. URL: <https://voyagerspace.com/company/> (дата звернення: 17.05.2024).
45. The Sustainable Advantage: How Building a Human-Centred Business™ Aligns People, Profit, and Planet. Insync Workplace Solutions. URL: https://au.linkedin.com/company/insync-workplace-solutions?trk=article-ssr-frontend-pulse_publisher-author-card (дата звернення: 18.05.2024).
46. Lenzi D., Zorzi A. The Human-Centred Business Model and Hybrid Business Forms: A Primer and a Roadmap. Banca Impresa Societ'a (ISSN 1120-9453) Fascicolo 3, Dicembre 2020. Societ'a editrice il Mulino, Bologna. URL: https://www.academia.edu/45051220/The_Human_Centred_Business_Model_and_Hybrid_Business_Forms_A_Primer_and_a_Roadmap (дата звернення: 18.05.2024).
47. Leiser M., Groh K., Zeuner B. Human-Centricity Accelerates Successful Business Transformation. A commissioned study conducted by Forrester Consulting on behalf of Prophet, July 2023. URL: <https://prophet.com/2023/07/download-human-centricity-accelerates-successful-business-transformation/> (дата звернення: 18.05.2024).
48. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4202> (дата звернення: 20.05.2024).

49. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
50. Moens B., Vinocur N. Ukraine and EU push to start membership talks in June. Politico, May 21, 2024. URL: <https://www.politico.eu/article/ukraine-eu-membership-talks-june-diplomacy-eu-accession-negotiations/> (дата звернення: 21.05.2024).

Надійшла 22.05.2023

REFERENCES

1. Istoriia. Etapy vynyknennia ta stanovlennia kontseptsii zbalansovanoho rozvytku. Bazovi dokumenty. Tsili staloho rozvytku ta yikh adaptatsiia dlia Ukrainy. URL: <https://dev.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/istoriya/>; <https://dev.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/bazovi-dokumenti/> [in Ukrainian].
2. UN Secretary-General; World Commission on Environment and Development Report “Our Common Future”[Brundtland report] A/42/427, [New York]: UN, 4 Aug. 1987. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/139811?ln=ru&v=pdf>
3. Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denniy OON u sferi staloho rozvytku do 2030 roku: Rezoliutsiia 70/1 Heneralnoi Asamblei OON vid 25 veresnia 2015. (A/RES/70/1). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennia-nashoho-svitu-poriadok-denniy-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> [in Ukrainian].
4. Samans R. Human-Centred Economics: The Living Standards of Nations. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2024. 356 p. URL: <https://www.ilo.org/publications/human-centred-economics-living-standards-nations>
5. Kerivni pryntsyipy OON z pytan biznesu ta prav liudyny: Implementatsiia Ramkovoï prohramy OON “Zakhyst, povaha ta zasoby zakhystu prav”, skhvaleni Rezoliutsiieiu 17/4 Rady OON z prav liudyny vid 16 chervnia 2011. URL: http://www.iepd.kiev.ua/?page_id=8524 [in Ukrainian].
6. Keynes J. M. National Self-Sufficiency (1933), pp. III, IV. URL: <https://www.panarchy.org/keynes/national.1933.html>
7. Statut Rady Yevropy, London, 5 travnia 1949 roku (stattia 1a). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text [in Ukrainian]; Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii, San-Frantsysko, 26 chervnia 1945 roku (p. 3. statti 1). URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf [in Ukrainian].
8. Report of the United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm. Declaration on the Human Environment. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/nl7/300/05/pdf/nl730005.pdf?token=xiIybr7VpvMmAxxVxTa&fe=true>
9. Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, OJ L 175, 5.7.1985, pp. 40-48. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31985L0337>
10. Ramkova konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro zminu klimatu, Niu-York, 9 travnia 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text [in Ukrainian]; Konventsiiia pro okhoronu biolohichnoho riznomanittia, Rio-de-Zhaneiro, 5 chervnia 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text [in Ukrainian]; Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro borotbu z opusteliuvanniam u tykh krainakh, shcho poterpaiut vid serioznoi posukhy ta/abo opusteliuvannia, osoblyvo v Afrytsi, Paryzh, 17 chervnia 1994. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/162945___162945 [in Ukrainian].
11. United Nations Millennium Declaration A/RES/55/2, New York: UN, 6 Sept. 2000. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/421672?ln=ru&v=pdf>
12. Hlobalnyi dohovir OON, 2000. URL: <https://unglobalcompact.org/about> [in Ukrainian]
13. Poriadok denniy na XXI stolittia, pryiniato Konferentsiieiu OON z navkolyshnoho seredovyscha ta rozvytku, Rio-de-Zhaneiro, 3-14 chervnia 1992. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21> [in Ukrainian].
14. Yohannesburzka deklaratsiia zi staloho rozvytku vid 04.09.2002. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/decl_wssd.shtml [in Ukrainian].
15. Who Cares Wins: Connecting Financial Markets to a Changing World. Recommendations by the financial industry to better integrate environmental, social and governance issues in analysis, asset management and securities brokerage, UN Global Compact and Swiss Federal Department of Foreign Affairs. 2004. 41 p. URL: https://www.unepfi.org/fileadmin/events/2004/stocks/who_cares_wins_global_compact_2004.pdf
16. Kerivni nastanovy OESR dlia bahatonatsionalnykh pidpriemstv: Rekomendatsii dlia vidpovidalnoho vedennia biznesu u hlobalnomu konteksti, 2011 (onovleno, 2023.). URL: <https://mneguidelines.oecd.org/mneguidelines/> [in Ukrainian].
17. Deklaratsiia “Maibutnie, yakoho my prahnemo”, Rio-de-Zhaneiro, 22 chervnia 2012. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/CONF.216/L.1> [in Ukrainian].
18. The Human-Centred Business Model (HCBM): A Holistic Approach to a New Model for Doing Business. An initiative within the framework of the Global Forum on Law, Justice and Development. November 2018. URL: <https://www.unidroit.org/english/news/2018/181112-hcbm-workshop-guiding-principles-rome/concept-note-e.pdf>
19. Kompas TsSR: Posibnyk dlia dosiahnennia Tsilei staloho rozvytku v sferi biznesu. Hlobalna initsiatyva zi zvitnosti, Hlobalnyi dohovir OON, Vsesvitnia rada pidpriemstiv zi staloho rozvytku. URL: https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf [in Ukrainian].

20. UNDP Business Call to Action (BCtA). URL: <https://www.businesscalltoaction.org/>
21. Business and the SDGs. UNDP SDG Accelerator. URL: <https://www.undp.org/sdg-accelerator/business-and-sdgs>
22. Better Business, Better World. The Report of the Business & Sustainable Development Commission, January 2017. URL: https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/news_events%2F9.3%2Fbetter-business-better-world.pdf
23. Yunus M. Creating A World Without Poverty. Social Business and the Future of Capitalism. Public Affairs, New York, 2007. 261 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/389128680/Muhammad-Yunus-Creating-A-World-Without-Poverty-pdf>
24. Yunus M., Moingeon B., Lehmann-Ortega L. Building Social Business Models: Lessons from the Grameen Experience. Long Range Planning, vol. 43, 2010. P. 308-325. URL: https://www.researchgate.net/publication/262002643_Building_Social_Business_Models_Lessons_from_the_Grameen_Experience
25. Yunus V., Weber K. Building Social Business: The New Kind of Capitalism that Serves Humanity's Most Pressing Needs. Public Affairs, New York, 2010. 256 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Building_Social_Business.html?id=WOEDHD28NB8C&redir_esc=y
26. IFC Performance Standards on Environmental and Social Sustainability, 2012. URL: <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2012/ifc-performance-standards>
27. Non-Financial Reporting Directive (NFRD) Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>
28. Rekomendatsiia CM/Rec(2016)3 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam z pytan prav liudyny ta biznesu, pryiniata 02.03.2016. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c1ad4 [in Ukrainian].
29. World Bank Global Reporting Initiative (GRI), 2016. URL: <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents-reports/documentdetail/891531474280784830/global-reporting-initiative-gri-index-2016>
30. The World Bank Environmental and Social Framework. 2017 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/837721522762050108-0290022018/original/ESFFramework.pdf#page=29&zoom=80>
31. Regulation (EU) 2017/821 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 laying down supply chain due diligence obligations for Union importers of tin, tantalum and tungsten, their ores, and gold originating from conflict-affected and high-risk areas. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R0821&qid=1687604133917>
32. Nastanova OESR stosovno protsedur nalezhnoi perevirky u praktytsi vidpovidalnoho vedennia biznesu, 2018. URL: <https://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-RBCUkrainian.pdf> [in Ukrainian].
33. The European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
34. Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability related disclosures in the financial services sector. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj>
35. The Equator Principles, July 2020. URL: https://equator-principles.com/app/uploads/The-Equator-Principles_EP4_July2020.pdf
36. Kerivnytstva Mizhnarodnoi finansovoi korporatsii: Standarty diialnosti shchodo zabezpechennia ekolohichnoi ta sotsialnoi stiikosti (2012, onovleni v 2021). URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2010/2012-ifc-performance-standards-guidance-note-ru.pdf> [in Ukrainian].
37. The human right to a clean, healthy and sustainable environment: UN General Assembly Resolution of 28 July 2022. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3983329?ln=ru>
38. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>
39. Overview of the EU Sustainability Reporting Standards. URL: https://en.frankbold.org/sites/default/files/publikace/overview_eu_sustainability_reporting_standards_0.pdf
40. European Parliament legislative resolution of 24 April 2024 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM(2022)0071 — C9-0050/2022 — 2022/0051(COD)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0329_EN.html#title2
41. The Human-Centred Business Model: An Innovative Ecosystem for Sustainable Development, 21 October 2019. OECD, Development Matters. URL: <https://oecd-development-matters.org/2019/10/21/the-human-centred-business-model-an-innovative-ecosystem-for-sustainable-development/>
42. Knotts J. Seven Ways To Become A Human-Centered Business. Forbes, June 12, 2023. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbescoachescouncil/2023/06/12/seven-ways-to-become-a-human-centered-business/?sh=2f6106295e74>
43. Taylor D. Creating A Human-Centric Business Approach. Forbes, September 20, 2023. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2023/09/20/creating-a-human-centric-business-approach/?sh=3bdece80478d>
44. Building our Future in Space. Voyager Space Holdings. URL: <https://voyagerspace.com/company/>

45. The Sustainable Advantage: How Building a Human-Centred Business™ Aligns People, Profit, and Planet. Insync Workplace Solutions. URL: https://au.linkedin.com/company/insync-workplace-solutions?trk=article-ssr-frontend-pulse_publisher-author-card
46. Lenzi D., Zorzi A. The Human-Centred Business Model and Hybrid Business Forms: A Primer and a Roadmap. Banca Impresa Societ'a (ISSN 1120-9453) Fascicolo 3, Dicembre 2020. Societ'a editrice il Mulino, Bologna. URL: https://www.academia.edu/45051220/The_Human_Centred_Business_Model_and_Hybrid_Business_Forms_A_Primer_and_a_Roadmap
47. Leiser M., Groh K., Zeuner B. Human-Centricity Accelerates Successful Business Transformation. A commissioned study conducted by Forrester Consulting on behalf of Prophet, July 2023. URL: <https://prophet.com/2023/07/download-human-centricity-accelerates-successful-business-transformation/>
48. Konstytutsiia Ukrainy: Osnovnyi Zakon vid 28.06.1996 No 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4202> [in Ukrainian].
49. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.09.2019 No 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].
50. Moens B., Vinocur N. Ukraine and EU push to start membership talks in June. Politico, May 21, 2024, by. URL: <https://www.politico.eu/article/ukraine-eu-membership-talks-june-diplomacy-eu-accession-negotiations/>

Received 22.05.2023

Alevtyna SANCHENKO

Candidate of Law, Senior Researcher, Leading Research Fellow
of the Department of Problems of Modernization of Economic Law and Legislation,
Head of the Center for Advanced Studies and Cooperation on Human Rights
in the Economics, State Institution "V. Mamutov Institute of Economic
and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine" Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9001-7564

GLOBAL AND EUROPEAN POLITICAL AND LEGAL
ESSENTIALS FOR A HUMAN-CENTRED BUSINESS MODEL
IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
AND HUMAN RIGHTS' SAFEGUARDING

This paper highlights a panorama of the global and European political-legal and scientific-practical contexts of sustainable human-centered development and trends in the application of a business model corresponding to it. A timeline of adoption of international policy and legal acts on introduction of the human environmental approach into the way of the modern human development and on implementation of the UN Agenda for Sustainable Development and SDGs as well as the UN Guiding Principles on Business and Human Rights into the socio-economic development and economic activity of states and businesses in the XXI-st century is outlined. A general understanding of a human-centered development and a human-centered business models – as elaborated by the UN, World Bank and OECD experts – is presented. The importance of a holistic approach to the formation of a new ecosystem of human-centered economic activity is argued following the international experts' opinion.

Results of some recent scientific studies on the ecosystem of sustainable human-centred business, on human-centred economics and social business models that benefit all are traced and sketched out. Among others, the new threats and challenges (like AI, hybrid international conflicts, wars, etc.) of the current global development are briefly contoured and the idea of the humanity's prospect of construction of a new "neoclassical-Keynesian-ecological synthesis" when it will need to chart a new Middle Way in economics between environmentally destructive growth and socially destructive economic stagnation or degrowth is proposed by the researchers. Testimonies of some companies' CEOs about the benefits of a human-centred business model are provided.

Considerations about the importance of providing appropriate political and legal foundations in Ukraine for the implementation of a new human-centred economic ecosystem, having in mind the prospect of our country's accession to the European Union and the Organization for Economic Cooperation and Development as well as the challenges of its post-war recovery are presented.

Keywords: sustainable development, socio-economic human rights, environment, ESG, ecosystem of sustainable human-centred business, due diligence, resilience.